УДК 339.923.061.1ЄС

Є. В. Мачок,
асистент кафедри міжнародної економіки,
ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана"

ОСНОВНІ ЕТАПИ КОНВЕРГЕНЦІЇ ПРОМИСЛОВИХ ПОЛІТИК ЄВРОСОЮЗУ

Автором проаналізовані основні етапи конвергенції промислових політик Європейського союзу. Одержані результати можуть бути використані для подальшого дослідження даної теми.

The paper examines the main stages of EU industrial policy convergence. The obtained results may be used for the next study of this topic.

Ключові слова: промислова політика, механізм конвергенції промислових політик ЄС, конкурентоспроможність.
Key word: industrial policy, mechanism of EU industrial policy convergence, competitiveness.

ВСТУП

В договорах щодо утворення ЄСВС, ЄАС, ЄЕМС не було передбачено жодних дій щодо формування спільної промислової політики в Євросоюзі. Лише після утворення митного союзу в ЄС гостро постало питання спільного регулювання промислового розвитку шляхом проведення єдиної або збалансованих промислових політик країнами-членами Європейського Союзу. Особливо Франція закликала до чіткої загальноєвропейської промислової політики з метою захисту основних європейських промислових виробників від міжнародної конкуренції, а також для захисту європейської економіки від зростаючого впливу інвестицій зі США. Лише в кінці 60-х років Європейська Комісія вперше приступила до обговорення промислового регулювання на загальноєвропейському рівні. Дослідження показують, що досі відсутній аналіз процесу конвергенції промислових політик.

Найбільш повно проаналізували сутність та наслідки інтеграційних процесів у Європі, виокремили особливості конкурентоспроможності європейських економічних суб'єктів, проаналізували теорії побудови європейського інтеграційного союзу, проблеми подолання асиметрій промислового розвитку в ЄС у своїх працях наступні вітчизняні вчені-економісти: Л. Антонюк, О. Білорус, І. Брикова, В. Воронкова, Ю. Гурова, І. Грицяк, О. Євдоченко, Д. Ільницький, В. Копійка, Д. Лук'яненко, В. Новицький, Т. Пахомова, А. Поручник, В. Рокоча, С. Сіденко, В. Сиденко, О. Федірко, А. Філіпенко, Є. Хомайко, В. Чужиков, О. Швиданенко та інші. Концептуальні основи конвергенції промислових політик Європейського Союзу, проблематика врегулювання конфліктів інтересів на національних та європейському рівнях, процеси кластаризації європейської промисловості та конкурентоспроможності промислових суб'єктів Європейського Союзу висвітлено в роботах зарубіжних вчених: Н. Мусіса, М. Вожняка, Л. Яблонського, Т. Баль-Вожняк, М. Белоффа, Р. Кокса, Р. Харрісона, Р. Кеохана, С. Пентланда, К. Вітчинської, М. Ландесмана, В. Іноземцева, М. Портера, К. Кетельса, Ф. Пьюіга, М. Стефена, Х. Дугласа, Ф. Хельса, К. Шваба, В. Валласа, Р. Путмана, Д. Пучала, Дж. Петерсона, А. Моравчіка, Е. Кірчнера, Л. Хуга, Л. Ді Дженаро, М. Каре, П. Тейлора та інших. Вітчизняні та зарубіжні вчені приділяють увагу сучасному етапу конвергенції, а проблема поетапного формування спільної промислової політики Європейського Союзу залишається недослідженою.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Метою даного дослідження є виокремлення етапів процесу конвергенції промислових політик Європейського Союзу шляхом дослідження процесу європейської промислової інтеграції з ретроспективної точки зору та урахування сучасних актуальних тенденцій економічного розвитку ЄС. Дане дослідження базується на використанні принципу єдності теорії та практики, прогнозування розвитку економічних процесів на основі методів наукової абстракції, загального та часткового. Методологічною основою статті є використання експертних оцінок та прогнозів.

РЕЗУЛЬТАТИ

Європейська Комісія дослідила вплив державних органів влади на оптимізацію структури європейської промисловості та вперше приділила увагу промисловій політиці в директиві. У 1970 р. відкритий Меморандум про Європейську промислову політику вперше в історії відобразив бачення єврокомісарів щодо форм та напрямів промислової політики Європейського Союзу. Основними напрямами були гармонізація податкових та фінансових норм, а також забезпечення технологічної незалежності країн Європи. У Меморандумі Колонни (названого на честь Гуідо Колонни — члена Єврокомісії, відповідального за даний документ) виділялись лише цілі та загальні методи, але дуже поверхнево і на концептуальному рівні. Перше грунтовне роз'яснення Європейською Радою щодо європейської промислової політики відбулось у 1972 р. на конференції в Парижі. Крім інших важливих питань, на конференції було взято курс

на усунення технічних бар'єрів у внутрішньоєвропейській торгівлі, полегшення наслідків подальшого розширення ЄС, створення загальноєвропейської організації у високотехнологічній сфері в контексті створення нового спільного ринку. Після конференції країнами-членами було прийнято рішення, що розділ 235 повинен стати парадигмою розвитку промислової політики. Пізніше у 1973 р. був прийнятий перший план дій Єврокомісії у сфері промислової політики. Цей план дій об'єднував ряд загальнополітичних заходів та конкретних дій у деяких секторах. Такі сфери, як технологічні дослідження у літакобудуванні та інформатиці, вважались обов'язковими у проведенні промислової політики. Інтервенції передбачались у сфері суднобудування та паперовій промисловості. Вважалось, що більшість дій у сфері регулювання промислового розвитку вимагають погодження та обговорення всіма країнами-членами ЄС та мають законодавче підтвердження у пунктах 235 та 100 Європейського Договору. Перешкодою подальшого розвитку промислової політики був вступ ряду ліберальних країн: Данії, Ірландії, а також Великобританії, але залишалась можлива співпраця багатьох країн-членів ЄС для реалізації спільних проектів у промисловій сфері. Прикладами слугують загальноєвропейські проекти Конкорд та Еірбас. Щоправда тиск деяких особливо зацікавлених країн на ці проекти через інструменти ЄС негативно відображався на бажанні інших країн поглиблювати промислову політику на регіональному рівні.

У 70-х роках відбувся спад виробництва у країнах-членах ЄС. Це частково зумовлено світовою нафтовою кризою, а також обмеженими резервами енергоресурсів країн, що нещодавно приєднались до європейського інтеграційного процесу. В цей час особливої загрози конкурентоспроможності європейської промисловості, окрім США, становила Японія. Японські підприємства суттєво випереджали компанії Європи у технологічному оснащенні та наукових розробках. В цей час високотехнологічні компанії Японії активізували свою експансію на світові ринки, вони розвивали найперспективніші галузі та створювали нові динамічні напрями промисловості. Реакцією ЄС на агресивну конкурентну позицію Японії було введення Нових Спільних Інструментів. В першу чергу, це був план інвестицій у ключові сфери: енергетика, індустрія та інфраструктура. Проблеми забезпечення міжнародної конкурентоспроможності зумовлювало питання формування спільних інструментів регулювання промисловості ЄС на перший план. У п'ятій рамковій програмі економічної політики до початку 80-х років Єврокомісія звернула увагу на необхідності укріплення конкурентоспроможності європейської індустрії спільними діями країн-членів ЄС. Досягнути цієї мети планувалось шляхом високої активності спільних інституцій та адаптації структур промисловості країн-членів Євросоюзу. Загалом досить критично оцінювалась можливість швидкого динамічного розвитку промиловості ЄС у нових технологічно-орієнтованих сферах та захоплення світових "ринків майбутнього". Але на багатьох ринках, таких як ринок мікрочіпів, європейські виробники змогли досягти вагомих результатів. Багато європейських підприємств змогли дуже вміло використати державну допомогу та швидко стати серйозними гравцями не лише на європейських, а й на глобальних ринках, що швидко зростали та постійно змінювались.

Звіт Паоло Чеччіні, який відображав затрати та здобутки станом на 1988 р. від створення спільного ринку згідно Римських договорів, мав важливий вплив на заходи ЄК щодо регулюваня промисловості. Так, у 1987р. вступив у силу Єдиний Європейський Акт, який змінив рамки внутрішнього ринку шляхом впровадження чотирьох основних свобод в ЄС. Великий ринок європейської промисловості отримав новий імпульс. Тепер посилення конкурентоспроможності європейських підприємств перед закордонними компаніями стало чи не найважливішим завданням спільної економічної політики. Окрім перейменування Європейського Економічного Співтовариства в Європейське Співтовариство, ЄЄА включав ряд положень з попередніх договорів, але й приділялась окрема увага питанню НДДКР в промисловості: "посилювати науковий та технологічний базис промисловості Спільноти, а також укріплювати міжнародну конкурентоспроможність" [4, с. 130]. Технологічна політика, яка проводилась п'ятирічними рамковими програмами, повинна створити сферу послуг, яка необхідна для розвитку індустрії. Також Співтовариство брало активну участь у фінансуванні (в тому числі і частковому) індустріальних проектів, що також можна віднести до промислової політики. Спільна технологічна політика була ініційована Францією з метою повернути Європі високорозвинену технологічну компоненту промисловості як основного фактора забезпечення міжнародної конкурентоспроможності. Основними акцептантами даної ідеї були Німеччина та Великобританія, які вважали створення науково-дослідних ринково орієнтованих структур центральними ланками промислового розвитку своїх країн. Сюди відноситься проект "Еврика". Цей проект базується на ініціативах підприємств, щоправда фінансується та координується Єврокомісією. Досягнення спільного ринку для багатьох компаній дозволило суттєво збільшити виробництво, особливо це стосується тих компаній, які були захищенні європейськими інституціями від натиску іноземних конкурентів. В першу чергу, сегментований автомобільний ринок Європейського Союзу, особливо у Франції, Італії, Іспанії, Великій Британії та Португалії. У кожній країні існували свої особливості, але без наддержавного захисту автомобільні галузі цих країн зазнавали б значних натисків конкурентів. Наприклад, частка імпорту з Японії, а також обсяг прямого інвестування з цієї країни у Європу чітко регулювалось на наддержавному рівні. Основними ідеями внутрішнього ринку, які втілювались у життя, були торговельні відносини з третіми країнами, а також отримання ряду переваг від торгівлі з новими членами ЄС. Проводилась політика внутрішньої повної лібералізації, але з посиленням захисту від іноземних суб'єктів міжнародних відносин. За правило був взятий принцип побудови "Європейської фортеці".

З моменту свого заснування ЄС приділяв особливу увагу індустріальному розвитку, тому формування спільної промислової політики залишалось питанням часу. В першу чергу, з моменту заснування особлива увага була приділена сфері вугілля та сталі в рамках ЄСВС, також рамкове обмеження державної допомоги у деяких інших секторах промисловості країн-учасників Римських Договорів. Але лише у 1989 р. ЄК вперше розпочала спільну промислову політику, яка юридично базувалась на розділі 235 Договору. У середині 80-х років європейське співтовариство розпочало проведення спільних заходів у галузі супутникового телебачення. Прийняття єдиних норм передачі сигналів ТБ дозволило запобігти фрагментації ринку телевізорів, а також додало значних конкурентних переваг європейським виробникам — Томсон та Філіпс (компанії із Франції та Нідерландів), які вийшли у світові лідери. Також такий крок дозволив уникнути суттєвого домінування японських норм, а, як наслідок, і компаній, у цій сфері. Встановлення цих норм дозволило суттєво покращити розподільчу здатність передачі програм в ЄС. Для цього ввели HD-MAC та D2-MAC норми. У 1989 було прийнято рішення щодо розвитку виробництва компонент та обладнання для забезпечення кольорової трансляції з високою розподільчою здатністю [5]. До початку 90-х років HD-MAC норми були прийняті лише у Європі, а у третіх країнах вони не були поширені. Але досить рідко тоді використовувались ці стандарти через відмову Німеччини та Великобританії підтримати цю ініціативу. Пізніше в США набули популярності цифрові стандарти, що спричинило зупинку процесу розповсюдження європейсь-

ких норм. Так безуспішно закінчилась перша спроба проведення високотехнологічних інноваційних проектів у стилі a la francaise спільними зусиллями на загальноєвропейському рівні. Щоправда, завдяки таким ініціативам європейські виробники нарощували потенціал, а це дозволяло конкурувати на світових ринках. Спроби реалізувати цей проект більше ніколи не повторювались і на цьому зупинився процес розвитку промислової політики ЄС. Ще ряд подібних ініціатив слідували від Франції, промислова політика якої з 80-х років базувалась на високотехнологічних секторах, таких як літакобудування та електроніка. Особлива увага приділялась не лише високотехнологічним проектам, а й галузям індустрії, які забезпечували їх успішність, але ці ідеї не мали суттєвого впливу проведення спільної промислової політики у ЄС.

Підписання Договору про Європейський Союз зумовило активне обговорення ролі Європейської Комісії у європейському промисловому розвитку. Дискусії щодо розділів договору по промисловим питанням набули найбільшого масштабу у травні 1991р. через бельгійський проект проведення промислової політики шляхом "дирижизму" та чіткого планування. Основною причиною обговорення був недавній проект Франції, який був націлений на досягнення егоїстичних цілей декількох країн, а не Спільноти загалом. Метою нового проекту був розвиток промисловості шляхом постійної трансформації її структури.

Навіть сьогодні досить скептично відносяться у ЄС до проведення спільних інтервенцій, надання пільг та допомоги певним приватним підприємствам, які б відігравали провідну роль у виробничих та інвестиційних процесах. У Німеччині взагалі, з точки зору заснованої Людвіхом фон Ерхардом та пануючою до сьогодні ордоліберальної економічної думки, вважається неприпустимим втручання країни або будь-якого іншого органу у процес нецентралізованих виробничих процесів. Згідно фрайбурського вчення, яке лежить в основі соціально орієнтованої ринкової системи Європейського Союзу, лише регіональні труднощі або соціально-політичні причини можуть слугувати підгрунтям для втручання у промисловий процес. У Франції, яка більш схильна до інтервенцій, все ж визнають, що рішення незалежними підприємствами завжди приймаються краще, ніж дотаційними, але це не впливає на впевненість політиків у необхідності проведення чітких інтервенцій у європейській індустрії. Питання проведення промислової політики, а особливо суть конкретних заходів та інструментів, залишається актуальним та неодностайно сприймається різними країнами-членами Євросоюзу. Особливо Німеччиною піднімається питання щодо форми проведення промислової політики, оскільки промислова модель Європейського Союзу постійно трансформується, що зумовлено глобальними викликами, трансформацією політичних умов та іншими причинами. Пасивна позиція ЄС неприпустима в епоху глобальної трансформації індустріальних економік та формування постіндустріального укладу з економічними системами, заснованими на знаннях. Ці теоретичні висновки є важливим аргументом в підтримку активної промислової політики як можливості ліквідації недосконалості внутрішнього ринку та економічних невдач на глобальних ринках. Цей підхід знайшов підтвердження у багатьох французьких економістів та була підтримана модель традиційного державного управління промисловим розвитком.

Основи майбутньої промислової політики, що були взяті з неокласичної економіки з ліберальною компонентою, були прийняті в такій формі, що відхиляли деякі постулати класичної політекономії. Більшість науковців визнали, що нова концепція промислової та торговельної політики ЄС суттєво збільшить роль державного управління на міжнародних ринках.

І хоча розділ 130 не досить активно використовувався і не був досягнутим у 80-ті роки, його цілі були суттєво обмежені намаганнями кожної країни діяти лише в інтересах посилення власної конкурентоспроможності, але ідея, закладана у цей розділ стала основою подальших дій інституцій ЄС у сфері формування спільної промислової політики. З цього часу увага ЄК до високотехнологічного компонента промислового розвитку дедалі зростала.

Виходячи з того, що приватні підприємства надзвичайно зацікавлені у своєму рівні конкурентоспроможності, а також у процесі розвитку економіки, можна вважати їх рішення найбільш зваженими та професійними. Однією з можливих причин неефективності діяльності можна вважати ринкові невдачі. Французькі економісти вбачають найбільшу кількість ринкових прорахунків у промислових сферах, які надзвичайно чуттєві до технологій. НДДКР відіграють провідну роль у тих галузях, де технології є запорукою конкурентоспроможності. Оскільки НДДКР обмежується й екзогенними факторами, то підприємства, які повинні приймати рішення, завжди знаходяться у ситуації обмеженої раціональності. Обмежений доступ до інформації, а також надзвичайно високі рівні ризику у НДДКР змушують підприємства утримуватись від довгострокових планів та орієнтуватись на короткострокову самоокупність. Окремі країни або спільні інституції змушені підтримувати соціально необхідний рівень НДДКР та інновацій. Важливу роль на наддержавному рівні у цій галузі відіграє кооперація у сфері НДДКР.

Контроль постійного рівня інноваційної активності підприємств ключових галузей європейської індустрії майже неможливий, оскільки незалежно від кількості досліджень, їх продуктивність суттєво відрізняється. Інноватору вкрай складно самостійно використати своє відкриття в повному обсязі. З іншого боку, на внутрішньому ринку часто існують конкуренти, які роблять одні й тіж дослідження і швидко наздоганяють один одного. Понад 20% видатків у сфері НДДКР у авіабудуванні витрачається на дублюючі дослідження та на копіювання існуючих винаходів. Тому кооперація у науково-дослідницькій сфері між ключовими інноваторами може суттєво мінімізувати ризики та вивести інноваційну активність на високий конкурентний рівень. Розділом 130 Договору виділено необхідність утворення середовища для співпраці між підприємствами у науково-дослідницькій сфері як одну з основний цілей. Ще у 1984р. ЄК вирішила, що кооперція у свері науки та інновації не створюватиме проблем у сфері конкуренції на внутрішньому ринку, а буде лише каталізуючим фактором утвердження конкурентоспроможності європейських промислових виробників. ЄК запрошувала всіх бажаючих до кооперації у цій сфері, тому не повинно було виникати проблем між промисловою політикою та Європейським законодавством щодо картелей та конкуренції.

Однією з найактуальнішою проблемою промислової політики завжди була грань консенсусу. Особливо актуальним це питання було при розподілі фінансів у проведенні спільної інноваційної політики. Постійна підтримка та дотації провідних галузей європейської промисловості сприятиме системному наростанню їх ролі в індустріальній системі. Це зумовлюватиме постійне наростання уваги саме до них, а через егоїстичні інтереси європейських націй, проведення промислової політики може спричинити дискримінацію певних галузей або країн. Ця теорія також є причиною довгих обговорень та неспішного прийняття рішень у промислово політичній сфері в Європейському Союзі.

Через наростання ролі технологічної та інноваційної компоненти у конкурентоспроможності часто інноваційну політику вважають новою сучасною формою промислової політики.

Деякі фахівці вважають сучасну промислову політику ЄС подібною до меркантиліської економічної політики. Особливо великі сумніви викликає можливість залучення приват-

них компаній у постійний безперервний процес виробництва та досліджень. Комісія справді розраховує, що підприємства зможуть "віддати своє майбутнє у руки технологічної політики" [2]. Результатом такої промислової політики ЄС може бути ліквідація вільної конкуренції між підприємствами та трансформація європейської моделі поділу праці. Така ліквідація уже спостерігається у сфері мікроелектроніки. Програми ESPRIT, JESSE та інші, у яких проводяться не лише фундаментальні дослідження, а й створення нової генерації мікрочіпів, які абсолютно трансформують ринок, що є доказом суттєвого заперечення ринково-економічному конкурентному устрою.

Деякі країни, наприклад, Німеччина, негативно ставляться до аргумента ЄК, що Європейський Союз повинен створити абсолютну незалежність у найважливіших секторах промисловості і формувати самодостатню економічну систему Європи. Вважається неможливим володіти ноу-хау в усіх важливих секторах промисловості, проводити політики обмеження імпорту для зменшення конкурентного тиску зовнішніх конкурентів, при цьому забезпечувати повну відкритість на внутрішньому ринку.

Результати індустріальної економіки та нової теорії міжнародної торгівлі ставлять в центрі питання протилежності між промисловою та конкурентною політиками у сфері контроля за злиттям та поглинанням у Євросоюзі. Об'єднання європейських компаній також можуть стати компонентом промислових стратегій та програм та претендувати на субсидії для розвитку продуктивності.

Відправним пунктом стратегічної промислової політики часто є можливість економії за рахунок ефекту масштабу та досягнення ефекту позитивної синергії. Збільшення обсягів виробництва будь-якого товару зумовлює зменшення затрат на одиницю продукції, що, в свою чергу, матиме позитивний вплив на продуктивність підприємства та на ціну товара. Це створює суттєві бар'єри для появи нових конкурентів, але дозволяє посилити позиції товару на глобальних ринках. Ефект масштабу можна досягнути в залежності від величини попиту, який у різних сферах індустрії різний. Це вимагає зваженого підходу до контролю злиття та поглинання. Згідно сучасних норм промислової політики ЄС, компанії можуть об'єднуватись для досягнення ефекту масштабу. Але ця норма дозволяє під прикриттям зменшення витрат насправді створити олігополістичну ринкову систему. Існували приклади об'єднання підприємств, наприклад, у виробництві мікрочіпів, коли фактично це об'єднання не знизило ціну на готовий продукт і не було здійснено жодних вагомих досліджень, але ринок був кардинально змінений. Особливо це важливо, коли підприємства об'єднуються до критичного розміру і контролюють ринок.

Економічні висновки щодо недосконалості ринку, ефекти порушення міжнародної конкурентоспроможності (в тому числі і порушення правил СОТ щодо недискримінації), ефект масштабу роблять питання, а особливо механізми проведення спільної промислової політики надзвичайно дискусійними. Не менш дискусійним залишається розділ 130 договору ЄС. Оскільки втручання в промислову модель поділу праці, особливо в питання об'єднання, кооперації та субсидування завжди супроводжуються не лише позитивними, а й рядом негативних наслідків. Важлива роль промислової політики у формуванні спільної позиції країн-членів ЄС у промисловому розвитку та ефекту синергії від об'єднання зусиль ЄК та національних і регіональних органів влади. Щоправда завжди залишається негативний вплив політики на порушення вільної конкуренції та на штучне формування моделі поділу праці. Ці висновки лише підкреслюють важливість об'єднання зусиль країн-членів Євросоюза та дальновидність їх лідерів для проведення спільних заходів у промисловій сфері. Однією з основних проблем проведення злагодженої промислової політики ЄС є конфлікт інтересів його учасників. Особливу увагу вимагають суперечності між двома країнами — співзасновниками європейської інтеграції — Німеччини та Франції. При трактування 130 розділу Договору економісти та політики цих країн часто вдаються до маніпуляцій і при прийнятті рішень керуються лише інтересами своєї країни. Більшість німецьких політиків схиляються до думки, що розділ 130 формує платцдарм до розвитку промисловості ЄС, а у французькій літературі панує думка, що цей розділ договору обмежений і стримує промисловий розвиток існуючих країн і абсолютно ігнорує можливість швидкої конвергенції промислових політик країн-членів Європейського Союзу. Очевидно, що насправді, хоча і створюються надзвичайно великі перспективи промислової співпраці між підприємствами, організаціями та владою у ЄС, такі дії можуть зумовити протекціоніські заходи деяких країн-членів ЄС, що абсолютно неможливо в рамках ідеї внутрішнього вільного ринку, а також захист власної індустрії торгівельних партнерів Євросоюзу, що часто суперечить нормам Світової Організації Торгівлі.

Аналізуючи ретроспективу формування спільної промислової політики у ЄС шляхом конвергенції промислових політик країн-членів та формування нових принципів та цілей промислового розвитку, слід зазначити, що ЄК не проводила жодної масштабної спільної стратегії промислового розвитку до 2000 р. Таким чином виникає питання про первинність конвергенції промислових політик та інтеграції. Оскільки ЄС формувався в основному з політичних причин та ініціатива йшла згори, конвергенція промислових та економічних політик країн-членів Союзу відбувалась під тиском директив та законодавчих актів. При написанні промислового розділу Договорів ЄС, в більшості випадків приділялась увага спірним птанням, які ще потребували додаткового узгодження та коригувань, що підтверджується теорією динамізму європейської промислової інтеграції. Після підписання Маастрихського договору відчувалась нестача об'єднуючих конкретних цілей, які лише у 2000 р. були прийняті окремою стратегією промислового розвитку.

Цією стратегією Європейська Рада встановила мету зробити промислову модель Євросоюзу заснованною на знаннях, найбільш конкурентоспроможною та динамічною в світі, яка могла б забезпечити стабільне економічне зростання з високооплачуваними робочими місцями та укріпити соціальну єдність до 2010 р. Для досягнення цієї мети були визначені наступні пріоритети розвитку економіки: підвищення конкурентоспроможності Євросоюзу шляхом інвестицій в наукові дослідження і посилення єдиного ринку; підвищення рівня зайнятості до 70% шляхом створення нових робочих місць та інвестицій в людські ресурси; вдосконалення соціального захисту, пенсійної системи та системи охорони здоров'я; забезпечення 3% стійкого економічного зростання [1, с. 553].

У 2010 р. мета Лісабонської стратегії не була досягнена і США та Японія залишались лідерами світової тріади, а на глобальному ринку суттєво укріпили своє становище Китай та Індія та наростала роль інших країн — членів БРІКС [6, с. 157—457]. Тому виникла необхідність прийняття нової стратегії промислового розвитку, метою якої залишилось утвердження високого рівня конкурентоспроможності європейського промислового комплексу по наступним напрямах: розвиток економіки, заснованої на знаннях та інноваціях; сталий розвиток (ефективне використання ресурсів, формування екологічно чистої промисловості); стимулювання високої зайнятості, формування соціальної та територіальної єдності.

Важливою складовою пропозицій Єврокомісії було усвідомлення необхідності розробки чіткого механізму реалізації цілей стратегії "Європа 2020" [3, с. 14]. Особлива увага приділяється необхідності подальшої конкретизації цілей, розробці відповідних програм, формуванню чіткої структу-

ри управління промисловим розвитком, чіткості контролю дій держав-членів з боку євроінституцій.

Дотримання пропозицій Єврокомісії сприятиме утвердженню нового механізму конвергенції промислових зокрема та економічних політик країн-членів ЄС загалом. Особлива цінність прийняття нової стратегії промислового розвитку Євросоюзу полягає в необхідності поглиблення міжкраїнових спільних дій для досягнення глобальних конкурентних переваг, подолання асиметричності секторального промислового розвитку, формування ефективного механізму конвергенції промислових політик країн-членів ЄС в умовах наростання глобальної конкуренції.

Аналіз процесу конвергенції промислових політик Європейського Союзу дозволяє виділити окремі етапи. З моменту формування ЄСВС до сучасної стратегії "Європа 2020" країни Євросоюзу суттєво трансформували свої промислові політики в напрямі спільної промислової політики Євросоюзу. Якщо у 1957р. виокремлювались лише спільні цінності європейських націй, то у 2011 сформульовані одинакові цілі для усіх країн ЄС та формуються спільні механізми їх досягнення з безпосередньою участю спільних інституцій у процесі їх реалізації. З історичної точки зору, можна виділити наступні єтапи конвергенції промислових політик Європейського Союзу:

1) етап спільних цінностей. Цей етап офіційно розпочався з моменту створення ЄСВС. Тоді не вперше, але особливо гостро постало питання спільного розвитку стратегічно важливих промислових секторів — вугілля та сталі. Особлива увага на цьму етапі приділялась атомній енергетиці. Ключовою передумовою цього етапу був страх початку нових конфліктів, а особливо нової війни, тому Франція прагнула контролюва військово-важливу промисловість Німеччини;

2) етап спільної конкурентоспроможності. Вперше на другому етапі конвергенції промисових політик ЄС піднялось питання спільної конкурентоспроможності. Звичайно, основним мотиватором таких змін була енергетична криза 70-х років, яка одинаково негативно відобразилась на промисловостях країн Європи. Тому конвергенція промислових політик почала отримувати не лише колір військової безпеки, а й загальноекономічне забарвлення. З цього моменту наднаціональні інституції ЄС намагались сформувати спільні заходи дії в усіх важливих секторах промисловості європейського регіону;

3) етап спільних механізмів та норм. Тут доречно виділити 2 чіткі фази. Перша фаза третього єтапу конвергенції промислових політик ЄС зумовлена Єдиним Європейським Актом 1987 р. А друга фаза — Маастрихським Договором 1993 р. Провідна роль у промисловій політиці виділяється іноваційній діяльності, впроваджувались реальні механізми та інструменти протистояння глобальним конкурентам. Суттєво збільшилась роль загальноєвропейських фондів та органів влади, які мали законодавчі та фінансові ресурси для проведення промислової політики у деяких основних сферах;

4) етап спільної мети. Хоча цей етап і можна розподілити між різними фазами, визнання та просування в напряму спільної мети — основне завдання, яке стояло перед країнами-членами протягом цього етапу. Оскільки промислова політика кожної країни-члена ЄС була суттєво модифікована протягом попередніх етапів розвитку, становлення спільної мети стало наступним, але не останнім етапом конвергенції промислових політик. Загалом пропонується розглядати цей етап через такі фази: утвердження загальної мети; конкретизація цілей; формування конкретних завдань та спільних механізмів для всіх країн. Ці фази пов'язані з прийняттям відповідних документів на європейському рівні: 1) Лісабонської стратегії 2000 р., 2) Переогляд та уточнення Лісабонської стратегії після доповіді Віма Кока, 3) стратегія "Європа 2020" у 2010 р.

5) етап глобального протистояння. По закінченню дії стратегії "Європа 2020", більшість країн-членів не будуть готовими до проведення спільної політики. На цьому етапі необхідно сформувати чіткий механізм проведення промислової політики ЄС. Через розширення ЄС у попередньому періоді, а також існування великої ймовірності розширення у 2020—2040 рр. та нездатність нових країн-членів імплементувати європейські норми та вимоги, проведення спільної політики буде неможливим. У той час на глобальних ринках вже відіграватимуть провідну роль не США, Японія та ЄС, а й БРІКС. Трансформація глобальних ринків змусить швидше та жвавіше реагувати промисловості країн Європейського Союзу. Протистояння окремих країн Європи таким сильним конкурентам неможливе, тому лише поглиблення інтеграції може забезпечити ЄС спільний захист інтересів європейських націй. На цьому етапі необхідно буде сформувати ефективне інституціональне забезпечення, механізм та інструменти проведення спільної промислової політики, та посилити участь країн спільного європейського промислового простору у спільних промислових діях. Не виключено суттєве розширення ЄС або утворення нових масштабних об'єднань, оскільки європейська інтеграція повинна постійно рухатись вперед, адже її зупинка означатиме крах Євросоюзу.

ВИСНОВКИ

Процес конвергенції промислових політик може тривати досить довго, оскільки зі зміною глобальних ринків, трансформацією структури ЄС та постійним наростанням глобальних викликів, виникатимуть конфлікти інтересів між націями, регіонами та, особливо в подальшому, між ТНК. Сюди відноситься і боротьба за ринки збуту, що, з одного боку, стимулюватиме промислову інтеграцію за мікроекономічним сценарієм, але гальмуватиме конвергенцію промислових політик, яка відбувається згори. На наступних етапах конвергенції промислових політик Євросоюзу відбуватиметься постійний дисбаланс інтересів між егоїстично налаштованими ТНК, в тому числі і не європейських, та наднаціональними інституціями, які будуть прагнути мінімізувати наслідки націленої на отримання прибутку політики компаній. Промислова політика супроводжуватиметься рядом лобіських законопроектів та наростанням протистояння наднаціональних органів та представників бізнесу.

Особливу теоретичну значущість дана стаття набуває в контексті вивчення інтеграції в Європейському Союзі та може бути використана для подальших досліджень світових економічних інтеграційних процесів.

Література:

1. Мачок Є. Промисловий компонент Лісабонської стратегії: досягнення та прорахунки/ Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. — Дніпропетровськ: ДНУ, 2008. — Випуск 244: В 5 т. — Т. 3. — 288 с.

2. Comments of the European Community on the items of the agenda CX/FAC 92/1 for the twenty-fourth session of the Codex Committee on food additives and contaminants (The Hague, 23—26 March 1992) // Commission staff working paper. SEC (92) 361 final. — 28 February 1992. — 16 p.

3. Commission of the European Communities EUROPE 2020 A strategy for smart, sustainable and inclusive growth / Comminication from the Commission. — Brussel, 2010. — 37 p.

4. EGV Artikel 130 f: http://www.politische-union.de/eea.htm

5. Schlyter P. Analog TV Broadcast Systems: http://www.stjarnhimlen.se/tv/tv.html#MAC

6. Schwab K. The Global Competitiveness Report 2009-2010- World Economic Forum — 2009. — 492 p.

Стаття надійшла до редакції 02.06.2011 р.